

περιέλαβε τὴν ἐξιστόρησιν αὐτὴν ἐν τῷ ἰδίῳ φιλοπονήματι, οὗ ἡ ἐπιγραφή ἐστὶν ἡδὴ «*Erinnerungen an Griechenland Berlin 1863*»¹. Καὶ διωργανώθη μὲν τὸ ἀρτισύστατον αὐτὸ καθίδρυμα ἐπὶ τῇ βάσει προτύπου πανεπιστημίου τῆς βορείου Γερμανίας, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τούτου καταδείκνυται ὅποσον δυσχερὲς καθίσταται τὸ ἀσυνδυάστως μεταγίγειν θέσμια ξένης χώρας, ἐρριζωμένα ἐκ μακραίωνος παραδόσεως. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον πρόσκομμα περὶ τοῦ τίς ἐμελλε νὰ διδάσκη ἦρθη ὡς ἐκ τῆς εὐρέσεως καταλλήλων ἀνδρῶν, ἐν οἷς διέπεπον ὁ προμνημονευθεὶς Λ. Ρώσσιος καὶ Ἑρρίκος Οὐλερίχος. Ἐτι δυσχερέστερον ὅμως ἀπέβη τὸ δεύτερον ζήτημα «*τί ἀρα τὸ διδάσκειν*». Ἀμφότεροι οἱ φιλέλληνες οὗτοι ὠρμῶντο ἀπὸ τῆς ἀφετηρίας περὶ ἀποσπασμοῦ τῶν ἐλλήνων ἐκ τῆς μονώσεως, ἂν πράγματι ἐπόθουν ὅπως καταστῶσι κοινωνικὸν μέλος τοῦ σώματος τῶν κατὰ τὴν ἐσπερίαν ἐθνῶν. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀνὰ τὴν ἐσπερίαν πολιτισμὸς ἀνέβλασεν ἐπὶ ρωμαϊκοῦ ἐδάφους, οἱ Ἕλληνες ὤφειλον νὰ ἐκιδωθῶσιν εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς λατινικῆς, διότι ἄνευ αὐτῆς ἡ ἀληθινὴ μελέτη τῆς ἀρχαιοτήτος καὶ τοῦ μεσαιῶνος καθίσταται ἀδύνατος. Ὅθεν ἡ εἰσαγωγὴ τῆς λατινικῆς κατέστη ἀπαραίτητος καὶ ἐν τῷ προγράμματι τοῦ ἀρτισυστάτου πανεπιστημίου καὶ τῶν πρῶτων ἰδρυτέων γυμνασίων. Κατ' ἐξοχὴν δὲ τῷ Οὐλερίχῳ ἀπέβη εὖθετον διὰ τὴν διπλὴν αὐτοῦ λειτουργίαν, ὅπως ὡς πανεπιστημιακὸς καὶ γυμνασιακὸς διδάσκαλος ἐπιδράσῃ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς λατινικῆς. Ὁ Πασσώβιος ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκπονηθέντι βιογραφίᾳ τοῦ Οὐλερίχου² λέγει τάδε ἐν σελ. X. «μηνὶ Σεπτεμβρίῳ τῷ 1833 ὁ Οὐλερίχος ἐκλήθη διδάσκαλος ἐν τῷ ἀρτισυστάτῳ γυμνασίῳ Αἰγίνης: καὶ παρὰ πάντα τὰ παραμαρτοῦντα κωλύματα εὐστόχως πληρώσας τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ κατέστη ὁμολογουμένως *εἰσηγητὴς τῆς λατινίδος φωνῆς εἰς Ἑλλάδα*». Μετατεθέντος δ' ἐν ἔτει 1835 τοῦ γυμνασίου ἐξ Αἰγίνης ἐν Ἀθήναις ὁ Οὐλερίχος ἐξέδωκε γραμματικὴν τῆς λατινικῆς γλώσσης, καὶ ἐν τῷ ἐπιόντι ἔτει ἅπαντα τὰ στοιχειώδη μαθήματα τῆς αὐτῆς γλώσσης, ἅτινα ἀμφοτέρω εἰσηχθησαν εἰς πάντα τὰ τότε ὑπάρχοντα ἑλληνικὰ στοιχεῖα. Ἐν δὲ τῷ φθινοπώρῳ τοῦ 1843 προήχθη εἰς φῶς τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως λατινοελληνικὸν Λεξικόν. Πλὴν ἀλλ' ὅμως καὶ ὁ Ρώσσιος καὶ ὁ Οὐλερίχος ἀπεδρέψαντο ἀγνωμοσύνην! Πάνυ χαριέντως ὁ δεύτερος τούτων ἀφηγεῖται ἐν τῷ προειρημένῳ συγγράμματι (Ἀναμνήσεις τῆς Ἑλλάδος) ἐν σελ. 99 «ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ὑπουργεῖον ἐν ἔτει 1836 ἐξέφρασε πρὸς αὐτὸν μομφήν, διότι ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς διεφώτισε διὰ λατινικοῦ, οὐχὶ δὲ δι' ἑλληνικοῦ ὑπομνήματος»³. Ἀμφότεροι

δ' οἱ καθηγηταὶ οὗτοι ἀπώλεσαν τὴν καθηγεσίαν ἐν τῇ ἐπαναστάσει τοῦ Σεπτεμβρίου 1843, τῇ ἐκποδῶν ποιησάμενης πάντας τοὺς ἄλλοδαπούς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ὑπηρεσίας. Ὡς τῆς ἀφροσύνης τῶν ἀπελασάντων τοιούτους ἀνδράς! ὧν ὁ ἕτερος, ὁ Ρώσσιος ἐν Ἀλλῇ τῇ σαξονικῇ ἐνδακρυσ ἐπίδεικνύων ἡμῖν τὸν κατάλογον τῶν εἰς τὰς παραδόσεις αὐτοῦ ἡμιλητῶν ἐμνημόνευεν αὐτῶν, καθάπερ φιλητικὸς πατὴρ τῶν ἰδίων τέκνων. Περαιόντες τὴν παροῦσαν ἐκθεσὶν γνωρίζομεν τῷ κ. Πανταζίδῃ ὅτι ἐν ἀντίτυπον ὀδηγιῶν τῶν Σχολῶν πρὸς τοὺς φοιτητὰς (περὶ ὧν ἀναγράφει ἐν τῇ βίβλῳ σελ. 44 ὅτι οὐδὲν εὑρεν, εὐρίσκεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ἡμῶν εἰς διαθέσιν αὐτοῦ. β') ὅτι ὁ ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις τοῦ πανεπιστημίου λόγος τοῦ δεινοῦ ἑλληνοστοῦ Λευκίου ὑπάρχει ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ μακαρίτου Ρωσίου, ὅστις μοὶ ἀπεμνημόνευε περικοπὰς, ἐν αἷς καὶ τὴν ἐξῆς «ὀφείλομεν, κύριοι συνάδελφοι, νὰ *κάμωμεν συνασπισμὸν* πρὸς διάσωσιν τοῦ Παλλαδίου τῶν ἐπιστημῶν» ὅτε προσεμειδίασαν καὶ ὁ παρὼν ἐν τῇ τελετῇ βασιλεὺς Ὁθων καὶ οἱ καθηγηταὶ ἐνατενίζοντες εἰς τὸν γηραιὸν Λευκίαν ὅστις ὡς παλαιὸς Σπαρτιάτης συσφίγγων τὴν ἀσπίδα ἐν τῇ παλάμῃ συνελάμβανεν ἐν τῇ διανοίᾳ τὴν διὰ τῆς δαδὸς τῆς ἐπιστήμης ἀνωτέραν ἐκμόρφωσιν τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς καρδίας τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας: γ') ὅτι πῶς ἦτο δυνατόν νὰ μὴ συγκινηθῇ καὶ δακρύσῃ ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἅμ' ἀκούσας τοῦ γεραροῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀττικῆς ψάλλοντος τὸ «Εὐλογητὸς εἰ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ πανσόφους τοὺς ἀλιεῖς ἀναδείξας» (ἰδ. σελ. Χρον. 9); Πῶς ἦτο δυνατόν νὰ μὴ διασαλευθῇ ὑπὸ χαρμονῆς ἡ καρδία ἡγεμόνος ἐπὶ τῷ πανελληνίῳ καθιδρύματι, ὅστις μικρὸν πρὸ τῆς ἐκπονοῆς ἐπέσκηψεν *ἐνα κατὰ τὴν κηδείαν* αὐτοῦ ἀνάψῃ *μόνον* τὰς δύο ἑλληνικὰς λαμπάδας, ἃς ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν εὐλογήσας ἐνεχείρησεν αὐτῷ κατὰ τὴν ὑστάτην πρὸ τοῦ ἐκθρονισμοῦ ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ἣν συνεώρτασεν ἐν τῇ πρωτετούσῃ τοῦ βασιλείου;

¹ Ἐν Ἀθήναις κατὰ Ἰούνιον 1889.

N. ΠΕΤΡΗΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΤΗΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Ἡ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἰδρυσὶς Μουσείου τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας καὶ τέχνης, δύναται παρ' ἡμῖν νὰ θεωρηθῇ μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων γεγονότων.

σαν καὶ φιλολογίαν καὶ εἰς αὐτὴν ἀποκλειστικῶς διέτριβον, ὥστε οὐ πολὺ ὕστερον ὁ γυμνασιάρχης Σύρου Γεώργιος Σερούϊος διενεῖτο νὰ συστήσῃ τῇ γραμματεῖᾳ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως τὴν παντελὴ ἐξάλειψιν τῆς λατινικῆς ἐκ τοῦ τότε προγράμματος τῶν γυμνασίων. Τοῦτο καλῶς γινώσκομεν ἐκ τῆς ἐν τῷ γυμνασίῳ Σύρου δεκαετοῦς καθηγεσίας ἡμῶν.

1) Ρωσίου ἀναμνήσεις τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερολίνῳ 1863.

2) Ulrich's Reisen und Forschungen II Theil. Herausg. von Passow Berlin, Weidmann 1863 (τοῦ Οὐλερίχου περιηγήσεις καὶ ἔρευναι κατὰ τὴν Ἑλλάδα Κεφ. Β'. ἐκδοθὲν ὑπὸ Πασσωβίου ἐν Βερολίνῳ παρὰ Βαϊδμάνῳ).

3) Τότε ὄντως περὶ πλείονος ἐποιεῦντο μόνον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσ-

Κατὰ Μάρτιον 1890 ἐγένοντο ἐπίσημως τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ ἐπὶ παρουσίᾳ ἀπάσης τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τοῦ Δημάρχου Ἀθηναίων καὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς «Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.»

Ὡς εἶνε γνωστόν, ἡ Α. Μεγαλειότης ἡ Βασίλισσα ἡδύκοχησε νὰ λάβῃ ὑπὸ τὴν Ὑψηλὴν αὐτῆς προστασίαν τὴν «Χριστιανικὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν»

×

Ἐν μικρᾷ ἀπερίττῳ οἰκίᾳ, ἀπέναντι τῆς Ἐκκλησίας «Ἀγίου Γεωργίου» ὅπου σήμερον ὑπάρχουσι τὰ γραφεῖα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, εὗρον ἄστυρον τὰ τιμαλφῇ κειμήλια τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἃ ἡπείλει νὰ καταστρέψῃ ὁ χρόνος καὶ ἡ ἀκατανόητος περιφρόνησις καὶ ἀδιαφορία τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων δυσμενῶς διάκειμένων πρὸς πᾶν ὅ,τι ἔχει σχέσιν μετὰ τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐπιπολαίως σκεπτόμενοι διαίρουσι τὴν ἐνιαίαν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, μὴ εἰδότες, ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὑποβιάζουσι τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μοναρχίας, εἰς ἣν ἡ Ἑλλὰς τῆς σήμερον κατὰ μέγα μέρος ὀφείλει τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ ἐποχὴ τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸ Μεγαλεῖον τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ὁμολογοῦμεν τὴν ὑπεροχὴν ταύτης, ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν πρέπει ν' ἀπαρνηθῶμεν ἐκείνην μεθ' ἧς στενότερον συνδεόμεθα διὰ τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ ἥτις μέγαν ἥρατο θρίαμβον κατὰ τὸν ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα τῆς Ἀνεξαρτησίας ἡμῶν. Ἄλλως τε ἐν τῇ Βυζαντινῇ ἐποχῇ βλέπομεν περιφανεῖς ἄνδρας οὐχ ἥττον κλεισάντας τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα ὥς π. χ. τὸν Ἡράκλειον, Νικηφόρον Φωκᾶν, Ἰωάννην Τσιμισκὴν, Βασίλειον Β' καὶ Ἀλέξιον Κομνηνόν.

Ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες ἃς κλίνωμεν γόνυ πρὸ τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος τῆς κληροδοτησάσης ἡμῖν *ἐκδοξον* ὄνομα, καὶ ἃς ἀποκαλυπτώμεθα πρὸ τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ διαφυλάξαντος τὴν ἐθνικότητα ἡμῶν, τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν!

×

Διὰ στενῆς κλίμακος ἀνέρχεται τις εἰς τὸ δεύτερον πᾶτωμα, ὅπου ἐν τρισὶ δωματίοις εἰσὶ τοποθετημένα τὰ ἱερὰ ἀντικείμενα πρὸς θεᾶν παντὸς ζηλωτοῦ τῶν Χριστιανικῶν χρόνων. Ἡ θεὰ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν λειψάνων εἶνε ἐπιβλητικωτάτη! Μετὰ κατανύξεως εἶδον πολλοὺς ἱσταμένους πρὸ τῆς θύρας, μὴ ἀποτολμῶντας νὰ διέλθωσι τὸν οὐδὸν αὐτῆς, ἐκ φόβου μήπως βεβηλώσωσι τὸν ἱερὸν χώρον.

Ἐνταῦθα θέλομεν περιγράψαι τὰ ἀξιολογώτερα, προτιθέμενοι διὰ τῆς περιληπτικῆς ταύτης ἐκθέσεως νὰ διεγείρωμεν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοινοῦ ὑπὲρ ἔργου μεγίστης Ἐθνικῆς σπουδαιότητος, ὃ θαρραλέως ἀνέλαθεν ἡ «Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία» καὶ τὸ ὅποσον ἐλπίζομεν αἰσιῶς νὰ φέρῃ εἰς πέρας, ἂν καὶ μυρίας ἔξη ἀντιδράσεις ἐκ μέρους πολλῶν ἐνθουσιαζομένων, ὥς εἶπο-

μεν, διὰ μίαν μόνην ἐποχὴν τὴν τοῦ Περικλέους ἢ τὴν τῆς Σπάρτης καὶ τιθεμένων ἐν ὑποδεεστέρᾳ μοίρᾳ τὴν Μῆσιν καὶ Νέαν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος!

Δεξιὰ τῷ εἰσερχομένῳ ὑπάρχει περίφημος εἰκὼν, ἴσως στρατιωτικοῦ ἀγίου (ἄγνωστον τοῦτο) ἐφ' ὄγροϊς (*fresco*) εὐρεθεῖσα ἐν Μιστρά. Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται πολὺ ἐφθαρμένη, σχεδὸν ἀποσυντεθειμένη· ἀδύνατον νὰ ἴδῃ τις τὸν ἀπεικονιζόμενον Ἅγιον ἐπὶ τεμαχίου τοίχου πλήρους ρηγματῶν, ρερυπωμένου ἐκ τῆς κόνεως καὶ τῆς ὑγρασίας. Ἀμα ὅμως διὰ τινος μικροῦ σπόγγου δὲ ἐμβάπτεται ἐντὸς ὕδατος, καθαρισθῇ καὶ πλυθῇ ἡ ἐπιφάνεια, εὐθὺς ἀναφαίνεται ἐν ὅλῃ τῇ μεγαλοπρεπεῖᾳ κεφαλὴ Ἁγίου διατηροῦσα ἔτι ζωηροτάτην τὴν ἔκφρασιν! Μετὰ παρέλευσιν 20' ἡ κεφαλὴ πάλιν ἐξαφανίζεται, ἐπανερχομένη εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς κατάστασιν, ὁμοιάζουσα τοίχῳ ἀμόρφῳ καὶ ὑπαρῶν ἀποσπασθέντι ἐκ τινος ἐτοιμορρόπου οἰκίας! Εἶνε τοῦ Ζ' ἢ Η' αἰῶνος, ἔργον μεγάλης ἀρχαιολογικῆς ἀξίας, ἴσως τὸ πολυτιμώτερον κειμήλιον τοῦ ἀρτισυστάτου Μουσείου.

Κατέναντι ἡμῶν ὑπάρχει θήκη μὲ ὑαλοπίνακας ἀρκετὰ εὐρύχωρος πλήρης Ἀντιμνησίων, ὧν ἐν Βαρθολομαίου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, ἕτερον δὲ Ἱεροθέου Μητροπολίτου Πάρου καὶ Νάξου εἶτα Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας. Χρυσοκέντητοι Ἐπιτάφιοι, στολιζοῦσι τὸ ἐσωτερικὸν καὶ πληθὺς χειρογράφων. Εὐαγγελίων μεγίστης ἀξίας εἰσὶν ἀνεφγμένα πρὸς θεᾶν τοῦ ἐπισκέπτου. Ἐκτὸς τούτων μετὰ φιλοκαλίας εἰσὶ διηυθετημένα διάφορα μικρὰ ἀντικείμενα, ἐν οἷς διακρίνονται σταυροὶ ποικίλοι τὸ τε μέγεθος καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν, Ἱερὰ Λαβίδες, Ἱερὰ Μοῦσαι, Ἁγία Ποτήρια καὶ ἐν εἰλιτάριον μεγάλης ἀξίας. Τὴν ἰδιαιτέραν ἡμῶν προσοχὴν προκαλεῖ τὸ ἐγκόλπιον τοῦ ξειμνήστου Πατριάρχου Γρηγορίου Ε' ἐντὸς κυτίου λευκοῦ πεφυλαγμένου. Εἰς ἄκρον συγκεκινημένοι ἐθεωροῦμεν τὸ πολύτιμον ἐκεῖνο λείψανον, τὸ κοσμήσαν τὰ στήθη τοῦ ἐπὶ τῆς ἀγχόνης καταλύσαντος τὸν βίον σεπτοῦ ἱεράρχου ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος! Ἡ θεὰ τοῦ ἱεροῦ τούτου ἐγκολπίου προξενήσῃ ἄρρητον συγκίνησιν εἰς τὴν Ἑλληνίδα νεότητα, ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς ὁποίας καθεύδουσι τὰ εὐγενέστερα αἰσθήματα, ἃ δὲν κατίσχυσαν εὐτυχῶς νὰ ἐκρίζωσωσιν, οὔτε οἱ κατὰ καιροὺς κατασχόντες τὴν Ἑλλάδα βάρβαροι ἐπιδρομεῖς, οὔτε αἱ στρεβλαὶ διδασκαλαὶ τῶν αὐτοκαλουμένων σοφῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος!

Κάτωθι τοῦ ἐγκολπίου τούτου, ὀλίγον δεξιὰ, δυὸ αἰχμαὶ ἰώδεις εὐρίσκονται πλησίον εἰκόνης τοῦ Παντοκράτορος ἐκ τῆς Μονῆς Δαφνίου:

«Ἡ εἰκὼν τοῦ Παντοκράτορος ἐστὶ πολὺτιμον ἀπότυπον τοῦ πρωτοτύπου, καθόσον παρίστησι τὸν Παντοκράτορα πρὸ τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ, ἥτοι ὡς οὗτος ἐσώζετο μέχρι τῆς πρωίας τῆς 10 Ἰανουαρίου 1889, ὅτε τῇ 6 ἡμ. σεισμὸς ἐπελθὼν ἐπέφερε τὰς ἐν τῇ Μονῇ καὶ ἐν αὐτῷ

φρικαλέας καταστροφάς. Αί ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ τοῦ λοιποῦ σώματος τῆς εἰκόνος τοῦ Παντοκράτορος βλάβαι προέρχονται ἐκ βαρβαρικῶν σφαιρῶν καὶ φραγκικῶν τοξευμάτων βελῶν¹. Τὰς ἐν τῷ Μουσείῳ σωζομένας αἰχμὰς βελῶν προσέφερεν ὁ κ. Γ. Λαμπάκης, ὃς μετ' ἐπιμελείας ἐξήγαγε τὴν μὲν, ἐκ τῆς ἀριστερᾶς ὀφρῦος τοῦ Παντοκράτορος, τὴν δὲ ἐκ τοῦ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ Ἰησοῦ χρυσοῦ δαπέδου τοῦ θόλου.

Ἐν τῷ ἐτέρῳ διαμερίσματι ὑπάρχει ἀρχαιοτάτη καὶ σπανιωτάτη εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, ἡ Ἡλιόκαλος ὀνομαζομένη. Ἐπίσης ἀρχαία σιδηρὰ λόγχη εὐρεθεῖσα ἐντὸς ἱερατικοῦ τάφου. Ἐνταῦθα ὁ ἐπισκέπτης μὲ πάλλουςαν καρδίαν ἀναγινώσκει ἐπὶ λευκοῦ δελτίου «Τὸ ἅγιον ποτήριον τοῦ στρατοπέδου Ἀθανασίου Διάκου». Ὁμολογοῦμεν εἰλικρινῶς, ὅτι δάκρυα ἀνέβλυσαν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν μας ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ σεπτοῦ κειμηλίου. Μετὰ σεβασμοῦ ἡσπάσθημεν αὐτὸ καὶ συγχρόνως ὁ νοῦς ἡμῶν μετεφέρθη εἰς τὴν ἔνδοξον ἐκείνην ἐποχὴν, ὁπότεν ὁ ἥρωας Διάκος πρὶν ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, μετέλαβε τῶν Ἀρχάντων Μυστηρίων ἐκ τοῦ ἁγίου ποτηρίου τὸ σήμερον, ὡς ζῶσα εἰκὼν ἐκείνου, παρίσταται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας. Προσέλθετε ἀσκεπεῖς πρὸ τοῦ ἁγίου ποτηρίου, παρατηρήσατε αὐτὸ μετὰ προσοχῆς καὶ ἀναγνώσατε τὴν ἐγγὺς αὐτοῦ βραχεῖαν μὲν, ἀλλ' ἐκφραστικωτάτην σημείωσιν· εὐθὺς θέλετε αἰσθανθῆ ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν ἄρρητον συγκίνησιν καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης θὰ ἀγαπήσητε πλείοτερον τὴν Θρησκείαν μας τὴν μορφώσαν τοιούτους κληρικούς, τὴν Πατρίδα μας τὴν ἀναδείξαν τοιούτους ἥρωας!!!

Μετὰ ταῦτα μεταβαίνομεν εἰς ἄλλην πολύτιμον συλλογὴν ἐν ἣ εὐρίσκονται ὁμοφῶρια, ἀμφια, ποιμαντορικά ράβδοι, ὧν δύο αἱ μεζζονος Ἀρχαιολογικῆς ἀξίας εἰσὶ τοῦ αἰδίδιμου Μητροπολίτου Ἐφέσου Σαμουήλ. Ἐνταῦθα βλέπομεν σκληρὸν στρογγύλον χάλικα τοῦ Ἰορδάνου, ἐφ' οὗ λίαν ἐντέχνως εἶνε ἀναγεγλυμμένη ἡ εἰκὼν τῆς Βαπτίσεως τοῦ Κυρίου, δῶρον τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης. Ἐπίσης Ἐκκλησιαστικὸν τυλιγμένον ἀναμνησκὸν τὰς ὁλονυκτίας τῶν μοναχῶν καὶ ἀπλοῦν Σταυρὸν ἐκ τῆς Ὁραίας Πύλης τοῦ ἐν Ναυπλίῳ ναοῦ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, ἔνθα κατὰ Κυριακὴν ἐκκλησιάζετο ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας.

Ἐντὸς ξυλίνης θήκης ὑπάρχει μεγάλη ἐπιτύμβιος πλάξ Κληματίου τοῦ Ἐπισκόπου τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων, ἀνευρεθεῖσα ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμ. 22 οἰκίᾳ τῆς ὁδοῦ Τσακάλωφ.

Ἀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ ἐν τῷ Μουσείῳ εὐρίσκεται τὸ ἀρχιτεκτονικὸν τμήμα περιλαμβάνον σειρὰν κεροπλαστικῶν κοσμημάτων διασωθέντων ἐκ διαφόρων Βυζαντινῶν ναῶν. Εἴτα ἔρχεται πλήρης συλλογὴ Μουσειακῶν τοῦ Βυζαντίου, τῆς Χίου, Θεσσαλονίκης, Ἰταλίας, τοῦ Μόντ-ρεάλ, Κε-

1) «Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογία τῆς Μονῆς Δαφνίου» ὑπὸ Γ. Λαμπάκη, 1889.

φαλοδίου (Σικελίας), τῆς Καπέλας-Παλατίνα, Μαρτοράνας κτλ. Κάτωθι τῆς συλλογῆς ταύτης βλέπομεν ἐπιγραφὰς ἐπὶ μαρμαροῦ καὶ ἐν πήλινον ἀγγεῖον, δ' ἐνέθετον οἱ ἀρχαῖοι χριστιανοὶ ἐντὸς τῶν τοίχων τῶν Ἐκκλησιῶν χάριν τῆς εὐήχου ἀκουστικῆς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς σημερινοὺς Ἕλληνας τοὺς μικρὸν φροντίζοντας περὶ τοιαύτης περιττῆς πολυτελείας (;). Ἐν ἄλλῳ διαμερίσματι ὁρῶμεν ἀπλούστατον πολυέλαιον σιδηροῦν ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς καὶ πλήρη σχεδὸν συλλογὴν σημάτων ὧν ἐποιοῦν χρῆσιν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις οἱ Χριστιανοὶ πρὶν ἐφευρεθῶσιν οἱ κώδωνες.

Ἐπὶ τῆς ἐντὸς τῆς αἰθούσης ὑπαρχούσης μεγάλης τραπεζῆς ἐστὶ πλουσία συλλογὴ Χριστιανικῶν νομισμάτων τῶν πλείστων προσεγεχθέντων ὑπὸ τοῦ ἐνταῦθα Σ. Ἐπισκόπου τῶν Δυτικῶν κ. Μαραγκοῦ.

Ἐν ἐτέρῳ μικρῷ δωματίῳ βλέπομεν ἐπὶ τῶν τοίχων ἐπιγραφὰς πανομοιότυπους (fac-simile), διάφορα χειρόγραφα Πατριαρχῶν καὶ Ἀρχιεπισκόπων· ἐκτὸς τούτων καὶ προικοσύμφωνα Μεσαιωνικῆς ἐποχῆς. Δύο ξύλινοι ράβδοι παραδόξου κατασκευῆς ἀνήκουσιν εἰς παλαιοὺς χριστιανικοὺς χρόνους χρησιμεύουσαι ἀντὶ στασιδίου τοῖς μοναχοῖς. Εἰς μίαν γωνίαν δὲ τοῦ δωματίου ὑπάρχει ἐφθαρμένη Ἑλληνικὴ σημαία τῆς ἐν Ναυπλίῳ Μητροπόλεως τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὑψωθεῖσα ἐπὶ τοῦ κωδωνοστασίου τοῦ ναοῦ, ὅτε τὸ πρῶτον μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας, τὸ Ναύπλιον ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος.

Τέλος εἰσερχόμεθα ἐν τρίτῳ τετραγώνῳ δωματίῳ ἐν ᾧ ὑπάρχει ἡ πινακοθήκη τοῦ Μουσείου. Ἡ πληθὺς τῶν ἐπὶ τῶν τοίχων ἀνηρτημένων Ἀγιογραφικῶν προσδίδει εἰς τὸν μικρὸν ἐκεῖνον χώρον ὄψιν παρεκκλησίου. Δύο μεγάλαι εἰκόνες τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου φέρουσαι χρονολογίαν 1661 κατέχουσι τὸ κέντρον τῆς Πινακοθήκης. Ἀριστερὰ αὐτῶν φαίνεται πολύτιμος ἀρχαιοτάτη εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου μετὰ τέχνης ἐξεργασμένη, τοῦ ἀγιογράφου πιστῶς ἀκολουθήσαντος ἐν τῇ ἀπεικονίσει τὰ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ περὶ Ἰωάννου μνημονευόμενα, «ἦν δὲ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον. Καὶ ἐκήρυττε, λέγων, Ἐρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ»². Ἰσως εἶνε ἡ μόνη εἰκὼν ἐνταῦθα ὑπὸ τεχνολογικὴν ἔποψιν ἢ παρέχουσα ἀμυδρὰν ἰδέαν τῆς προόδου τῆς Ἱερογραφίας ἀπὸ τῆς ΙΓ' μέχρι τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος. Ὀλίγον περαιτέρω εὐρίσκεται ἐπὶ ἰδίᾳ στηριζομένη βάσεως, εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ἐφ' ὅγροισ ἡμικυκλικῷ σχήματι ἐντὸς ξυλίνου πλαίσιου, ἀποσπασθεῖσα ἐκ τῆς κατὰ τὸ 1849 κατεδαφισθείσης Ἐκκλησίας τοῦ προφήτου Ἡλίου κειμένης παρὰ τῇ Πύλῃ τῆς ἀγορᾶς Ἡ εἰκὼν εἶνε τοῦ ΙΓ' ἢ ΙΔ' αἰῶνος. Ἐπ' αὐτὴν εἶνε κεχαρᾶγμένον τὸ ἔτος 1630 (grafito), ἐκατέρωσε δὲ τῆς Θεοτόκου

2) Μάρκ Α' 6, 7.

κρέμονται ἐπὶ δένδρων οἰκόσημα τῶν Φράγκων *Ατζαγνόλη*. Ἡ ἀπεικόνισις τῆς Θεοτόκου κρατούσης ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τὸν Ἰησοῦν εἶναι ἄνευ ἐμπνεύσεως, πενιχρὰ καὶ ὁ ἐν γένει χρωματισμὸς ἀνάρμοστος. Πολλοῦ λόγου ἀξίας εὐρίσκομεν τρεῖς Ἱερογραφίας εἰργασμένας διὰ μουσειακῶν ξυλογλυπτικῆς τέχνης παριστανούσας τὴν «εἰς Αἴγυπτον φυγὴν τοῦ Ἰησοῦ», τὴν «Σταύρωσιν» καὶ τὴν «ἐν τῷ κήφῳ προσευχὴν τοῦ Ἰησοῦ» ἔργα Δυτικῆς τέχνης. Πολὺ ἤρρεσεν ἡμῖν ἀρχαιοτάτη εἰκὼν τῆς Θεοτόκου εὐρεθεῖσα ἐν Πάτραις ὡς καὶ ἑτέρα τοῦ Ἀγίου Νικολάου ἐκ τῆς μονῆς Φανερωμένης (Σαλαμίνος). Μικρὰ εἰκὼν τοῦ ἀρχοντος Μιχαήλ δῶρον τῆς Α. Μ. τῆς βασιλίσσης εἶναι περίφημος διὰ τὴν ὡραίαν πτυχολογίαν τοῦ ἐπενδύτου. Ἐπίσης τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἴλκυσε Ἀντιμνήσιον ἐντὸς πλαισίου τεθειμένον ἐκ τῆς μονῆς Βατοπεδίου τοῦ 1765 ἐφ' οὗ εἰκονίζεται ἡ ἐν τῷ τάφῳ κατάθεσις τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ.

Τὴν σύντομον ταύτην ἐπισκόπησιν τῶν σεπτῶν κειμηλίων θέλομεν περαιώσαι, ἀφοῦ προηγουμένως ἀσπασθώμεν μετὰ κατανύξεως τρίπτυχον εἰκόνα τῆς Θεοτόκου τῆς θαυματουργοῦ, ἱστορικῆς ἐποχῆς, ἀναμνησκούσης ἡμῖν τοὺς ἥρωας τοῦ Σουλίου καὶ τὰς λεοντοθύμους αὐτοῦ γυναικας. Πρὸ τῆς ἱερᾶς ταύτης εἰκόνης προσηύξαντο πολλὰς οἱ πρόμαχοι τῆς Ἡπείρου, οὓς μάτην ἠγωνίζετο νὰ ὑποτάξῃ ὁ Ἀλῆ-πασᾶς ἀπὸ τοῦ 1788—1803. Ἡ εἰς τὸ Ζάλογγον ἡρωϊκὴ αὐτοθυσίᾳ τῶν ἀνδρείων γυναικῶν τοῦ Σουλίου εἶνε μία τῶν δραματικωτέρων σελίδων τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἣν μετὰ παλμῶν καρδίας ἀναγινώσκει πᾶς Ἕλληνας. Διὰ τοῦτο ἡ ἀνωτέρω σωζομένη εἰκὼν εἶνε πολυτιμώτατον λείψανον πανενδόξου ἐποχῆς!

Τοιοῦτον ἐν ὀλίγοις τὸ χριστιανικὸν Μοσεῖον καταρτισθέν, ἐν διαστήματι ὀλίγων μηνῶν, τῇ ἀκαταπονήτῳ ἐργασίᾳ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς «Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας» καὶ τῇ πολυτίμῳ συμπραξίᾳ τῶν παρ' ἡμῖν ζηλωτῶν τῆς Χριστιανικῆς τέχνης.

Κ. Δ. ΚΑΠΡΑΛΟΣ

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Μιλτιάδης Βενιζέλος. Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Μιλτιάδου Βενιζέλου ἀναμφιλέκτως καίρως ἐπλήγη ἡ ἐπιστήμη, ἡ κοινωνία καὶ ἡ πολιτεία τῆς ἡμετέρας Πατρίδος. Ἀνήκων εἰς μίαν τῶν ἐπισημοτάτων καὶ ἀρχαιοτάτων οἰκογενειῶν τῶν Ἀθηνῶν τῶν μεγάλως τιμωμένων ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1822, τὸ δεύτερον ἀκριβῶς ἔτος τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Παλαιολόγος Βενιζέλος ἦτο δημογέρων τῆς πόλεως, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν φυλακισθεὶς μετὰ τῶν ἄλλων συναδέλφων αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀκροπόλει καὶ ἀποδράς διὰ σχοινίου ἐκ τῶν τειχῶν. Τὴν ἡμέραν ἀκρι-

βῶς τῆς ἀποδράσεως ἐγεννήθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μιλτιάδης ἐν Αἰγίνῃ, ἔνθα ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ ἐζήτησεν ἄσυλον, φεύγουσα τὴν μαινομένην τότε τουρκικὴν θηριωδίαν. Ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ περατώσας τὰς ἱατρικὰς αὐτοῦ σπουδὰς, συνεπλήρωσεν εἰτα ταύτας εἰς τὰ ἐξοχώτερα Πανεπιστήμια τῆς Γερμανίας, ἀσχοληθεὶς εἰδικῶς ἐπὶ ὀκταετίαν ἐν Βερολίνῳ, περὶ τὸν κλάδον τῆς Μαιευτικῆς. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 1850, διωρίσθη τὸ πρῶτον δημοτικὸς ἱατὴρ τῆς πρωτευούσης, ἐγένετο ὕψις ἐπὶ τῷ Πανεπιστημίῳ μετὰ διετίαν δὲ τακτικὸς καθηγητής. Ἐν τῷ ἀκαδημαϊκῷ αὐτοῦ σταδίῳ διέπρεψε ὅσον ὀλίγιστοι τῶν συναδέλφων του ὁ Μ. Βενιζέλος, εἰς τοῦτο δ' ὀφείλεται ἡ ἐπανεκτελεσθεῖσα αὐτοῦ ἐκλογὴ ὡς πρυτάνεως, πρᾶγμα σπάνιον ἐν τοῖς χρονικοῖς τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ἡ κατὰ πᾶν σχεδὸν ἔτος προτίμησις αὐτοῦ, ὅτε μὲν ὡς κοσμήτορος, ὅτε δὲ ὡς συγκλητικοῦ. Πρύτανις ἐξελέγη δις τῷ 1865 καὶ 1883, ἐπρυτάνευσεν δὲ τῷ 1866, ὅτε ἀπελθόντος τοῦ πρυτάνεως κ. Ἀ. Ραγκαβῆ ἐξ Ἀθηνῶν, ὡς διορισθέντος Πρεσβευτοῦ, ἐκλήθη εἰς τὴν ἀνωτάτην πανεπιστημιακὴν ἀρχὴν αὐτὸς ὡς ἀντιπρύτανις. Διδάξας ἐπὶ τριάκοντα τέσσαρα ἔτη ἀπὸ τῆς πανεπιστημιακῆς ἑδρας, παρέσχεν ἐξόχους ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην, γενεαὶ δὲ ὅλαι ἱατρῶν ὀφείλουσιν αὐτῷ τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ φῶς. Ἡ τελευταία πρυτανεία τοῦ Μ. Βενιζέλου διεκρίθη μεγάλως δι' ὅσα περὶ τῶν ἰδιαιτέρων τοῦ Πανεπιστημίου ἐπιστημονικῶν παραρτημάτων ἐπιμελῶς ἐμελετήθησαν ἢ ἐξετελέσθησαν. Καὶ ἄλλως ἐπέδρασεν ἐπὶ τὰς διοικήσεως τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, καθότι ὑπῆρξεν ὁ μόνος καθηγητής, ὅστις ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν ὅλην ἄνευ οὐδενὸς διαλείμματος ἐξελέγετο καὶ διετέλεσε διαρκῶς συγκλητικὸς. Ἡ μοναδικὴ αὕτη τιμὴ παρέχει εὐγλωττα τεκμήρια, ἀσφαλῆς ἰδέαν περὶ τῆς ἀξίας καὶ τῆς ἐκτιμήσεως, ἥς παρὰ τοῖς συναδέλφοις αὐτοῦ ἀπῆλθεν. Ὁ Μ. Βενιζέλος δὲν διεκρίθη μόνον ὡς διδάσκαλος τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ὡς κεκτημένος ἰσχυρὰν βαθύτητα νοός, δύναμιν χαρακτήρος, διοικητικὸν πνεῦμα, προσόντα, τὰ ὅποια ἀείποτε ἀπέδειξεν, εἴτε ὡς διοικητής, εἴτε ὡς σύμβουλος τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Φύσει μάλιστα χαρακτήρ σοβαρὸς, ἐπίμονος, ἀκούραστος καὶ μεθ' ὅφους ἐπιβλητικὸς, ἐγένετο ἐπὶ μακρὰ ἔτη μία παροιμιώδης ἱατρικὴ δύναμις, θὰ ἠδύνατο δὲ νὰ εἴπῃ τις, ὅτι εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἐκράτησε καὶ παρέδωκεν αὐτὸς ὁ διαπρεπὴς ἐπιστήμων εἰς τὴν ζωὴν, ἐκ τῶν μητρικῶν σπλάγχχνων λαβὼν δύο γενεάς, ἐν αἷς πάντα τὰ μᾶλλον δρῶντα ἐκ τῶν συγχρόνων προσώπων. Εἰς τὴν πρωτοβουλίαν αὐτοῦ ὀφείλεται ἡ σύστασις τοῦ νοσοκομείου τῶν μεταδοτικῶν νοσημάτων καὶ τοῦ Μαιευτηρίου, οὗ ὑπῆρξε διευθυντὴς μέχρι τῶν τελευταίων σχεδὸν ἐτῶν τῆς ζωῆς του.

Τοιαύτας ἀρετὰς κεκτημένος ὁ Μ. Βενιζέλος οὐ μόνον ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ὡς πρύτανις καὶ ὡς συγκλητικὸς, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ὡς ἀπεσταλμένος, τοῦ Πανεπιστη-